

Нукешов С.Т., Эралиева А.А.

**БОЛОЧОК БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДЫН МУГАЛИМДЕРИНИН
КЕСИПТИК ДАЯРДЫКТАРЫН МАТЕМАТИКАЛЫК
БИЛИМДЕР АРКЫЛУУ ӨРКҮНДӨТҮҮ**

Нукешов С.Т., Эралиева А.А.

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ БУДУЩИХ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ
ЧЕРЕЗ МАТЕМАТИЧЕСКИЕ ЗНАНИЯ**

S.T Nukeshov, A.A. Eralieva

**IMPROVEMENT OF PROFESSIONAL READINESS
OF FUTURE PRIMARY CLASSES TEACHERS OF PRIMARY CLASSES
THROUGH MATHEMATICAL EDUCATION**

УДК: 371.3: 53

Бул макалада болочок башталгыч класстын мугалимдеринин кесиптик даярдыктарын математикалык билимдер аркылуу өркүндөтүү менен бирге окуу процессинде кездешкен көйгөйлөр, математикалык билимди алууда жана аны колдонууда негизги актуалдуу маселе катары каралды. Болочок башталгыч класстардын мугалимдеринин кесиптик даярдыктарын математикалык билимдер аркылуу өркүндөтүүнүн эффективдүүлүгүн көтөрүүнүн факторлору тереңдетилип изилденди жана сунуштар берилди. Ошондой эле студенттерди кесиптик жактан даярдоодо математикалык ой-жүгүртүүнү өнүктүрүү көйгөйлөрү, математиканы окутуунун методикасы менен педагогика жана психологиянын байланыштарынын жолдору кылдаттык менен каралат. Макалага башталгыч класстарды окутуунун методикасы адистигинин «Математиканы окутуунун методикасы» дисциплинасынын окуу методикалык комплексинин материалдары мисал катары алынды. Макала жогорку окуу жайда жана мектептерде иштеген башталгыч класстын адистерине методикалык жардам болуп бере алат.

Негизги сөздөр: математикалык даярдык, башталгыч класс, мугалим, математикалык компетенттүүлүк, окутуунун методикасы, адистер, эффективдүүлүк.

В данной статье рассматриваются такие актуальные вопросы, как развитие математических знаний профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов, проблемы учебного процесса, усвоение математических знаний и их применение. Даны рекомендации и исследованы факторы улучшения эффективности развития посредством математических знаний профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов. А также рассмотрены пути взаимосвязи психологии и педагогики с методикой преподавания математики, проблемы развития математического мышления в профессиональной подготовке студентов. В качестве примера по дисциплине методики преподавания математики в статье даны материалы учебно-методического комплекса. Статья адресована учителям начальной и высшей школы.

Ключевые слова: математическая подготовка, начальный класс, учитель, математическая компетентность, методика обучения, специалисты, эффективность.

This article addresses such topical issues as the development of mathematical knowledge of vocational training of future primary school teachers, problems of the educational process, the assimilation of mathematical knowledge and their application. Recommendations and research of factors for improving the development efficiency through mathematical knowledge of professional training of future primary school teachers are given. And also consider ways of interrelation of psychology and pedagogy with the methods of teaching mathematics, problems of developing mathematical thinking in students' professional training. As an example of the discipline of the methodology of teaching mathematics, the article provides materials for an educational and methodological complex. The article is addressed to primary and higher school teachers.

Key words: mathematical training, primary class, teacher, mathematical competence, teaching methods, specialists, efficiency.

Коомчулуктун азыркы учурдагы жогорку окуу жайлар үчүн коюлган алдыңкы талаптарынын бири тиешелүү багыттагы компетенттүү адистерди даярдоо болуп саналат. Бул болсо түздөн түз болочоктогу башталгыч класстардын мугалимдерине да тиешелүү деп эсептейбиз. Болочок башталгыч класстын мугалими мектептеги алгачкы фундаментин түзгөн башталгыч класстарда сабак берет, келечектеги адистерге баштапкы билимди берет. Башталгыч класстарда математика сабагы баланын логикалык ой жүгүртүүсүн, саноо билгичтиктерин, ой жүгүртүү ишмердүүлүгүн калыптандырат. Болочоктогу башталгыч класстын мугалими жеткиликтүү математикалык даярдыгы жок азыркы коомдун талабына жооп бере албайт деп санайбыз. Ошондуктан математиканы окутууда кесиптик маанилүү билим, билгичтик жана көндүм-

дөрдү өнүктүрө турган багыттарын кароо зарыл [3].

Педагогика жана математика, башка илимдер сыяктуу эле турмуш-тиричилик талабына жана өздөрүнүн өнүгүшү үчүн зарыл болгон ички талабына байланышкан үзгүлтүксүз өнүгүү процессинде болуп турат. Азыркы учурдагы математиканын дүркүрөп өсүшү техниканын, экономиканын, өндүрүштү башкаруунун өсүшү илимдердин, анын ичинде педагогиканын жана математиканын методикасынын өнүгүшүнө жаңы талаптарды коюп келүүдө [1].

Болочок башталгыч класстардын мугалимин билимдүү, өз алдынча ой жүгүртө алган, командада жана команда менен иштей алган, жаңы инновациялык маданиятка ээ адис кылып даярдоо негизги милдет катары каралат. Мындай милдеттер өз учурунда чечимдерди кабыл алууда, өз алдынчалуулукту, оперативдүүлүктү, логикалуулукту, маселелерди чечүүдө стандарттуулуктан алыс болууну талап кылат. Ошондуктан адистер кандай гана болбосун, математикалык билимдердин негиздери менен өзүнүн адистигине ылайык зарыл жана жетишерлик өлчөмдө тааныш болууга тийиш.

Кесиптик даярдоону иш жүзүнө ашыруунун жыйынтыгында болочоктогу башталгыч класстын мугалимдери үчүн педагогикалык ишмердүүлүктүн эң негизги түрү аныкталган математика предметине башталгыч класстын окуучуларынын окутуу ишмердүүлүгү калыптанат. Демек, келечектеги башталгыч класстын мугалимин кесиптик даярдоодо педагогикалык, математикалык ишмердүүлүгүн калыптандыруу эң негизги аспектилерден болуу менен дайыма актуалдуу проблемаларга кирет [2].

ЖОЖдо билим берүү жалпы жана кесиптик билим берүүнү көздө менен төмөндөгү үч багыттын үстүндө иштейт:

- адистин атаандаштык иш аракеттерге жөндөмдүүлүгүн камсыз кылуу;
- ар бир студенттин инсан катары жекече өзгөчөлүктөрүн эске алуу;
- бир нече деңгээлдеги билим берүүнүн жана кесиптик даярдыктын системасын калыптандыруу. [2].

Бул багыттардын бардыгы бири-бири менен өтө тыгыз байланышта болуу менен алардын негизинде программа түзүлөт.

Аныкталган кесипте ийгиликтүү иштеп кетүүнү камсыз кылуучу атайын билимдердин, билгичтиктердин, көндүмдөрдүн тобу, эмгек тажрыйбаларынын жана тартиптердин нормасын кесиптик даярдык дейбиз [3].

Педагогикалык илимдин өнүгүшү аркылуу, математиканын методикасын, окутуунун алдыңкы тажрыйбаларын жетишкендиктерин болочок башталгыч класстын мугалимдерине берүү менен бирдикте кесиптик билим берүү системасын андан ары өркүндөтүүгө чыйыр салат.

Методика – бул окутуу процесси, метод – бул процессти ишке ашыруучу ыкма. Демек, мугалимди мугалим деген атка татыктуу кылган бул – анын өздүк билимин өнүктүрүүсү, ийгиликти жаратуу үчүн максатка умтулуусу, эмне үчүн окутуу керек, эмнени окутуу керек, окутууда кандай методдорду колдонуу керек деген суроолордун үстүндө терең ойлонуусу.

Болочоктогу башталгыч мектептердин мугалимдерин даярдоо процессинде математикалык багыттагы дисциплиналардын ичинен «Башталгыч класстарда математиканы окутуу методикасы» курсун окутуунун негизги максатына карайлы.

Кенже мектеп курагындагы баланын математикалык өнүгүүсүн ишке ашырууга карата башталгыч класстардын мугалимдеринин студенттеринин методикалык даярдыгын жакшыртууга аракет жасоо.

Каалагандай ишмердүүлүктү сапаттуу аткаруу үчүн атайын билимдерге жана жөндөмдүүлүктөргө ээ болуу зарыл. Методикалык билимдердин жана жөндөмдүүлүктөрдүн өзгөчөлүгү анын психологиялык, дидактикалык жана математикалык билимдер менен тыгыз байланышта экендигинде. Башталгыч класстарда математиканы окутууда окуучулар төмөнкүдөй математикалык билимдерге, жөндөмдөргө жана ыктарга ээ болуу керек экендиги каралат [1]:

а) Натуралдык сан, нөл саны, натуралдык сандардын катары жөнүндө жана алардын касиеттери жөнүндө түшүнүккө ээ болуусу.

б) Негизги чоңдуктар жөнүндө (кесиндинин узундугу, буюмдардын массасы, нарк, фигуралардын аянты), чен бирдиктери, чоңдуктар жана алардын туура келүүчүлүктөрү жөнүндө түшүнүккө ээ болуусу.

в) Убакыт бирдиктери жана алардын маанилери, ошондой эле аларды колдоно билүүсү.

г) Көп орундуу сандардын үстүнөн төрт негизги арифметикалык амалдарды жүргүзүү жөндөмдүүлүктөрүнө ээ болуусу.

д) Тексттик маселелерди чыгаруу жөндөмдүүлүктөрүнө ээ болуусу.

Жогоруда айтылып кеткендей болочок мугалимдин методикалык жактан даярдоодо негизги борбордук орунду «Математиканы окутуунун методикасы» курсу ээлейт. Бул курс башталгыч класстын мугалимин даярдоонун бардык компоненттерин (методологиялык, математикалык, психологиялык-педагогикалык) синтездеп, конкреттештирип мектеп практикасына өз кесибин жакшы билген, окуучулардын окуу методикалык ишмердүүлүгүн уюштура алган, окуу процессинде окуучулар менен мамиле түзө алган профессионалдуу бүтүрүүчүлөрдү даярдап чыгарууга жетиши керек.

Математикалык билим берүү процессинде берилген темаларды ар кандай жолдор менен анализ жасоо, бул жолдордун кандай деңгээлде экендигин талкуулоо, башталгыч класстардын адстигине берилүүчү математикалык дисциплиналардын мектептин математикасы менен байланыштарын көрсөтүү, ар кандай мектептин окуу китептеринин мазмунун талкуулоо, математикалык ой-жүгүртүү маданиятын тарбиялоо ж.б.

Болочок башталгыч класстардын мугалимдеринин кесиптик даярдыктарын математикалык билимдер аркылуу өркүндөтүүнүн эффективдүүлүгүн көтөрүүнүн факторлору катары төмөндөгүлөрдү карасак болот:

1. Кафедрадагы жүргүзүлүүчү иштерде окуу процессинин бүтүндүгүн, үзгүлтүксүздүгүн улануучулугун камсыз кылуу, окутууда окуу дисциплиналарынын жана курстардын арасындагы мүмкүн болушунча терең байланышын түзүү.

2. Кабыл алынуучу чечимдерди терең иштеп чыгуу, анын конкреттүүлүгү, илимий-педагогикалык потенциалга жана кафедранын методикалык, окуу кабинеттик базасына туура келиши.

3. Окуучуларды ар кандай олимпиадаларга да-

ярдоо иштерине болочок мугалимдерди катыштыруу иштери.

4. Студенттер менен кесиптик-тарбия иштерин жүргүзүүдө көнүлдү бурууну күчөтүү, кесиптик тарбия иштерин уюштуруу. Мисалы, кафедранын предметтери боюнча кружоктук иштер, математиканы окутуунун методикасы, мектептик математика ж.б түрдө.

Мугалимдин интеллектуалдык деңгээли, активдүүлүгү, чыгармачылыкта иштөөсү, кесиптик ийкемдүүлүгү жана мобилдүүлүгү канчалык жогору болсо билим алуучулардын дагы адамдык жакшы сапаттары жана интеллектуалдык потенциалы өнүгөт. Ал эми эки жактын интеллекти жогору болсо жаш муундарды интелектештирүү процесси тезирээк болот.

Адабияттар:

1. Бекбоев И.Б., Аттокурова Ч.А. Математиканы окутуу. 1-4 класс. - Бишкек, 2016.
2. Бекбоев И. «Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. - Б., 2011.
3. Төрөгелдиева К.М. Келечектеги математика мугалимдерин даярдоо системасын моделдештирүү. - Б., 2007.